

Mimesis, 2003

CUMHURİYET DÖNEMİ KÜRT POLİTİKALARI

Kurtuluş Savaşı Çıkışı:

Devlet ile Kürtler arasındaki ilişkilerin; 1943'e kadar iki uç arasında gidip geldiğini görmekteyiz: 1)Çatışma ve çatışmayı şiddetle bastırma politikaları ile 2)Ateşkes politikaları. Bu iki uç politika uzunca bir süre devlet-etnik azınlık ilişkilerine damgasını vurmuş, hatta daha ileri giderek, 1960'ların sonuna kadar demokratik çözümler veya sosyal politikalar öngörülmemiştir.

Çatışma ve çatışmayı şiddetle bastırma politikalarına örnek olarak özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarındaki isyanlara ve kalkışmalara verilen askeri cevaplar önemlidir. 1919 Ali Batı Kalkışması,1920 Koçgiri Kalkışması/Dersim, 1924 Nasturi Kalkışması, 1925 Şeyh Sait İsyanı/Dersim; 1925 Şemdinli Kalkışması; 1925 Raçkotan ve Raman tedipleri; 1926 Şemdinli'de 1.Piyade Alayının basılmasıyla başlayan ayaklanma; 1925-1937 Sason Kalkışmaları, 1926 Birinci Ağrı İsyanı, 1927 ve 1930 İkinci ve Üçüncü Ağrı tedipleri, 1926 Koçuşığı Kalkışması/ Çemişgezek; 1927 Mutki Kalkışması; 1929 Asi Resul Kalkışması/Eruh; 1930 Zeylan İsyanı/Erciş; 1930 Oramar Kalkışması/ Hakkari; 1937-1938 Şeyh Rıza İsyanı/Dersim; tüm sayılanlar askeri ve şiddetli cevaplarla karşılanmışlar; alınması gerekli görülen önlemler ise askeri önlemlerdir ve sosyal politikalara bu dönemde rastlanmamaktadır.

Ateşkes örnekleri de yine askeri bir politika olarak uygulanmaktadır. Örneğin Meşrutiyet Döneminde(1908) Dersim'deki ayaklanmayı takiben, Devletin Dersim Bölgesi'ne asker göndermesi ve ateşkes için girişimlerde bulunması olumlu sonuçlanmış ve bir yıllık bir ateşkes dönemi yaşanmıştır. 1938'deki Şeyh Rıza İsyanı da yine politik bir ateşkes çağrısı ve askeri çözümlerle sonlandırılmıştır. 1930'da sonlandırılan Ağrı

İsyanı da 1928'de yapılan iki ateşkesle hafifletilmiş ve nihayet İran tarafı ile işbirliği ve pazarlıklarla sonlandırılmıştır.

Her ne kadar Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da bulunan, devletin bazı yerel idarecileri bazı sosyal iyileştirme politikaları önermişlerse de, bunlara 1960'ların sonuna kadar pek itibar edilmemiştir. Örneğin; 1927 Ağrı İsyanı sırasında, ayaklanma lideri İhsan Nuri Paşa ile 20 kadar Kürt önde geleni ile 12 Milletvekili, Ağrı Valisi, 9. Tümen Komutanı, İl Jandarma Komutanı, Doğubeyazıt Jandarma Komutanı, Doğubeyazıt ve Diyadin Kaymakamları arasında Mayıs 1928'de yapılan görüşmede; "çatışmalara son verilmesi" ve "Kürtlerin rahat durması" karşılığında, şu sözler veriliyordu:

"Doğu'daki sistemde belli ıslahatlar yapılacak; Şeyh Sait isyanı sırasında sürgün edilenler affedilip yerlerine döndürülecek, Kürt siyasi önderleri hakkında genel af çıkarılacak, İhsan Nuri Paşa istediği ülkeye gitmekte serbest olacak, kendilerine pasaport verilecek ve yardım edilecek veya istediği ülkeye büyükeli olarak atanabilecek, kürt liderinin İstanbul'da yaşayan eşi Yaşar Hanım'ın Ağrı bölgesine getirilmesi ya da başka bir ülkeye gitmesi sağlanacak".

Bu pazarlık kısmen gerçekleştirilmiş, örneğin bir kısmı af çıkartılmıştır. Kürt sürgünlerin bir kısmı affedilmiştir. Yine benzer olarak Seyit Rıza İsyanında da pazarlık bir çözüm olarak kullanılmıştır. Diyarbakır Valisi Ali Cemal (Bardakçı) Seyit Rıza'ya "Dersim'de okulların açılacağını, Alevi göreneklerine göre eğitim yapılacağını ve isyan eden Koçgiriler için af çıkarılacağını, Elazığ ve Erzincan bölgesinden göçmüş Ermeni arazilerinin Dersim halkına verileceğini" taahhüt etmişse de, pazarlık için gelen Seyit Rıza yakalanarak idam edilmiştir.

Devletin Kürt meselesi ya da Doğu sorunu olarak adlandırdığı bir sorunun varlığını kabulü ise ancak 1935'lerden itibaren olabilmıştır. Kısmen Cumhuriyetin içindeki kurucu asker grubun güçlerinin giderke azalmasına, kısmen Cumhuriyetin içindeki çeşitli güç gruplarının kendilerini TBMM içinde varlıklarına

bağlı olarak, kısmen de uluslararası bazı ilişkilerin değişme ve empozeleri ile ilgili olarak bazı sosyal politikalar da öngörülmüştür. Daha öz bir deyişle; Devlet-Kürt ilişkilerinde sosyal politika (policy) olarak adlandırılabilir bazı önlemler ve bunların uygulanmaları üç eksene bağlı olarak gelişmiştir: Türkiye'nin dış ilişkileri ve uluslararası konumundaki süreklilik ve değişmeler; ülkenin içinde gelişen ve değişen güç kalıpları ve askeri kanadın azalan askeri müdahale gücü.

Uygulanması düşünülen sosyal tedbirler ve bunların ideolojisi konusunda ise, birbiri ile çatışan iki temel görüş 1930'ların sonlarında ortaya çıkmıştır ve bu iki görüşteki çatışmaların bugün de kabaca devam ettiğini söylemek mümkündür.

Bu iki temel anlayış ve üçüncü bir tür politika aşağıda anlatılacaktır. Bunlardan birisi; daha çok isyanlar ve kalkışmalarla bağlantılı olarak ortaya çıkan ve kısmen Osmanlı'nın azınlıklarına karşı davranışına benzer olan bir tutum olarak: "Azınlıkları ulusun içinde eritme (asimilasyon)" anlayışıdır. Bu anlayış kimi zaman azınlıklardan bir grubu diğerine karşı kışkırtma kimi zaman da gruplar arasında ayrılık yaratmak için birine diğerinden daha çok hizmet verme, koruma vb. ile devam ettirilmiştir. Kazım Karabekir Paşa'nın Rapor ve görüşleri ile başlatılan bu program, Umumi Müfettişlikler ve Türk kültürü Araştırma Enstitüsü vb. kurumlarla daha Türkçü-milliyetçi bir şekilde sürdürülmüştür.

Diğer görüş ise İsmet İnönü'nün raporları ile başlatılmış ve Köy Enstitüsü uygulaması ile devam ettirilmiş olan entegrasyon politikasıdır. Bu anlayış, kendisini son dönemlerde örneğin çeşitli sivil toplum kuruluşlarının "Kültür Timleri" olarak adlandırılan politikalarında ya da GAP Projesi gibi politikalarda sürdürmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, merkezi olmayan ama zaman zaman etkin olabilmiş bir üçüncü tür politikadan da söz etmek gerekir: sosyalist ve Sol grupların Devlet-Kürt ilişkilerine

ait programları. Bu programlar içinde de TİP ve DDKO'nun Programlarından bahsedilecektir.

I.KISIM

UYGULAMANIN ADI: Kazım Karabekir Raporu

ANAHTAR SÖZCÜKLER:islah, kuvvetli bir idare teşkilatı, kuvvetli ve merkeze bağlayıcı altyapı faaliyetleri, Kürtlerin güce tapmaları, Türklüğün genişletilmesi, Kürtlerin aşiretsel yapısının bölük ve fırkalar ile parçalanması,parçalanamaz ise teşkilatı esaslandırma merkezi devlet adına bölgelerde çalışanların(vali ve asker) cezai yetkilerini artıracak bir idari teşkilatlanma, göçebeliğin yasaklanması, soyadı ve ad değiştirmeleri, aşiret mekteplerinin büyük şehirlerde yaygınlaştırılması, şerirleri tecziye.

UYGULAMA SÜRESİ: 9/6/39 (23)'da "Başkumandanlık Huzûr-i Sâmişine ve Müdâfaa-i Vekâlet Celîlesine (Ankara)" başlığı ile yazılan Rapor.

İÇERİĞİ VE POLİTİKASI: Kazım Karabekir'in Kafkas cephesi de dahil olmak üzere yaptığı doğu kumandanlığı görevlerine dayanarak yazdığı ve Mecliste de ısrarla savunduğu çeşitli raporların "Kürt Meselesi" başlığı ile toplanmış halidir. İçerdiği yukarıdaki anahtar sözcüklerde de ifadesini bulan biçimde 'asimilasyon' ve 'sindirme' ağırlıklıdır. Esas olarak askeri tedbirleri, yanı sıra da bu askeri tedbirlere yardımcı olacak idari bazı görev değişiklikleri (bölgeye has merkezi yaptırımlar vb.) içermektedir. Karabekir "Vali ve kaymakamlar asker olmadıkça, ne Kürdistan'a bir şey yapılır ne de Kürtler bir şey yeperler" demektedir. Öte yandan, örneğin okullar, yol yapımları, ziraatin öğretilmesi vb. bazı iyileştirmeler de,bu askeri tedbirleri gerçekleştirmeye yönelik olarak düşünülmektedir.

Kazım Karabekir, "İki mühim Türk kanalı ile Kürdistan üç kısma bölünmelidir" diyor: "Bu kanalların, 1) Şimalden Cenuba

doğru Hasankale-Malazgirt-Bitlis-Siirt-Cizre, 2)Erzincan-Pülümür-Nazimiye-Palu-Ergani-Diyarbakir-Mardin, 3)Şarkdan Garba Karaköse-Malazgirt-Muş-Genç-Palu, 4) Siirt-Diyarbakir yani Dicle boyu. Bunlardan en mühimmi Malazgirt ve Nazimiye mıntıklarına kuvvetli Türk köylerinin yerleştirmesidir.."

SONUCU NE OLDU? Karabekir Paşa'nın geliştirdiği bu Türkçü-İslamcı politikanın en önemli sonuçlarından birisi Umumi Müfettişliklerin kurulması olmuştur.

Karabekir Paşa'nın yukarıda saydıklarından başka, "Bakımsız Çocuklar İçin" geliştirdiği bir de Çocuk İslah Programı vardır.

UYGULAMANIN ADI: "Bakımsız Çocukların İslahi Projesi"

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Ermeni Mezalimi, Türk yetimlerinin Türklüğe kazandırılması, medeniyet davamız ve çocukların önemi,

UYGULAMA SÜRESİ:1919-1924

İÇERİĞİ VE POLİTİKASI : Kazım Karabetkir'in daha önceleri de yapmak istediği ancak, 1335'te (1919) Erzurum'a seyahati sırasında başlatma fırsatı bulduğu bu program, esas olarak yetim çocukların Türkleştirilmesi ve islahı programı olarak uygulanmıştır. Karabekir'in 'Bakımsız Çocuklar Hakkındaki Duygularım' başlıklı raporu EK.1.dedir.

İlk uygulama 1335'te yetimler yurdundan yaşı 12'den yukarıda olan 33 çocuğun kolordudan boşalan kadrolara yerleştirilmesi ve eğitimleri ile başlamış; bu çocuklar terzi, kunduracı, saraç çıraklığı gibi işlerde eğitime başlanmıştır. Kaynak olarak ordunun olanakları kullanılmıştır. Karabekir Paşa bu çalışmayı geliştirerek Harbiye Nezareti'nin de meseleyi kabulü ile birlikte, Temmuz 1335'te Sanayi Gürbüzleri Okulu'nu kurmuştur. Böylece ayrıca tüm Doğu'da alay garnizonlarına kadar birer

çocuk toplama yuvası açtırılmış, bakımsız çocuklar ilk günlerde burada toplanarak yedirilip içerildikten sonra Erzurum'a alınmıştır. Giderek sayıları 1000'e ulaşan bu çocuk grubuna asıl olarak okuma-yazma ve ek olarak biraz çıraklık eğitimi verilmektedir. Bu çocuklar aynı zamanda asker olarak da eğitilmekte, "işin yapılarak öğrenilmesi" temelinde iş eğitimi yaptırılmaktadır.

Ekim 1335 (1919)'te ilk askeri yatılı gece mektebi de açılır. 20 Aralık'ta da ilk ana okulu başlatılır. 8 Ocak 1920'de Erzurum'daki bu üç okul (Sanayi Gürbüzler Mektebi, Ana Mektebi ve Askeri İlkmektep) halkın huzurunda bir gösteri sunarlar. Bu gösteride açılış bando mızıkla ile sancak marşının çalınması ve bir dua ile olmuş; takiben şiirler okunmuş, temsiller ve gösteriler yapılmıştır.

Karabekir Paşa bunu izleyen zamanlarda, yetimler ve bakımsız çocukların 'irfan edilmesi için' çeşitli düşünceler de geliştirmiştir. Ona göre bu kurumlarda şunlar bulunmalıdır: "a-İbret yeri (aynı zamanda konferans salonu) b-Müze, c-Müzik Mektebi, d-Muhtelif kurslar (elektrikçilik, sinemacılık, fotoğrafçılık), e-Spor kulübü: avcılık, atıcılık, binicilik vb., f-okuma salonu, g-Okuma bilmeyenlere mektup yazma merkezi, h-Bir gazete, I-Sinema ve film kütüphanesi (ilim ve fenne dair).

Ayrıca çocuklara kalkınma bayramları düzenlenmelidir. Ağaç bayramı, İdman bayramı, Kitap bayramı ve Atış Bayramı."

SONUCU NE OLDU? 1920'de Yatılı Yetimler Okulu Gürbüz Mektebi de açılmış ve böylece bakıma alınan çocuk sayısı da 1650'yi bulmuştur. Mayıs 1920'de de Erzurum çocuklar Ordusu oluşturulmuştur. 1 Ağustos 1922'de Doğu'da Erzurum, Trabzon, Kars, Kağızman, Beyazıt, Iğdır, Ardahan, Artvin, Rize, Sürmene ve Erzincan'da, 17 alay halinde bir çocuklar ordusu vardı. 1922 ve 1923'te bu çocukların sayısı 6000'i bulmuştu. Ancak Karabekir Paşa'nın düşü "küçük ordu"su, kendisi ile birlikte sönmüştür.

UYGULAMANIN ADI: Umumi Mufettişlikler

ANAHTAR SÖZCÜKLER:Asayiş, ihtiyaçların tek elden tespiti, insiyatif, TBMM vekili yetkisi, idari ve içtimai ahenk

UYGULAMA SÜRESİ:1927-1951

İÇERİĞİ VE POLİTİKASI :Osmanlı idari/siyasi zihniyetinin ve uygulamasının cumhuriyete devreden mirası olarak görülebilecek olan umumi Mufettişlikler; II.Abdülhamid dönemindi ortaya çıkmış; II. Meşrutiyet ve İstiklal Savaşı döneminde görevlerini sürdürmüştür. Ekim 1921'de bir yasa tasarısıyla TBMM'ye sunulan Mülkiye Mufettişlikleri Teşkili Hakkında Kanun Teklifi, yasalaşamamıştır. Bu konudaki yasalaşma 1927 yılında olmuştur. Yasada gerekçe olarak "konunun öncelikle iktisadi ve sosyal bir temelde" ele alınması gerektiği, ancak esas olarak 'sıkı bir teftiş ve murakabe" gerekliliği vurgulanmıştır. Asıl olarak Doğu'da sıkıyönetimin kaldırılmasını izleyen dönemlerdeki otorite boşluğunu doldurmak için yapılandırılmış olan Umumi Mufettişliklerin yetkileri arasında 'asayişçe sakıncalı görülen hallerde valiler ve diğer memurları görevden alma, sıkıyönetim ilanını önerme' vb. çok önemli yetkileri vardı.Görevleri asıl olarak oloğanüstü yetkilerle donatılmış olarak süren Umumi Mufettişliklerin görevleri şöyle sıralanmıştır "casusluk faaliyetlerini önlemek, kaakçılığı siyasi, iktisadi ve sosyal olarak engellemek, istihbarat teşkilatlarını güçlendirmek, sınırdaki yasadışı geçişlere engel olmak, askeri ve emniyete ait düzenlemeleri yapmak vb. " Umumi Mufettişlikler Kanun Tasarısı tam metni EK.2.dedir

Umumi Mufettişliklerin Dağılımı

Genel (Umumi) Mufettişlik	Eski Eyaletler	Yedi Coğrafi Bölge
3.Genel(Umumi) Mufettişlikler	Trabzon-Kastomonu-	Karadeniz-Doğu Anadolu

	Erzurum	
1. ve 4. Genel (Umumi) Müfettişlikler	Diyarbakır-Harput	Güneydoğu Anadolu
	Sivas-Ankara-Konya	Orta Anadolu
2. Genel Müfettişlik (yalnız Edirne)	Edirne-	Marmara
	Hüdavendigâr	Ege Akdeniz
5. Genel (Umumi) Müfettişlik	Hatay	Güney Anadolu

SONUCU NE OLDU? Son valileri 1944'lerde atanan ve o tarihten itibaren çok tartışmalı hale gelen (örneğin 1. Umum Müfettiş Abidin Özmen'in öldürttüğü iddia edilen 37 kişi hakkında soruşturmalar ya da umum müfettişliklere alınan malzeme ve sarf olunan paralar hakkındaki yakınlıklar vb.) Umumi Müfettişlikler, kuruluşunun üzerinden 25 yıl sonra, ancak 1951'de lağvedilmiştir.

II.KISIM

UYGULAMANIN ADI: İnönü ve Devletçi Demokratik Politika:

ANAHTAR SÖZCÜKLER:Halkevleri, kuvvetli ve iyi yönetim, kaynaşma arzusunun güçlendirmek, sağlık ve eğitimde öncelikli iyileştirmeler, Türklüğe hevesli olan ve olmayan halk ayrımları, halkı kazanma yolları.

UYGULAMA SÜRESİ:1935 tarihli Raporla başlatıldı.

İÇERİĞİ VE POLİTİKASI : İnönü Raporu 21 Ağustos 1925'te Kürt Meselesi'ne bir çözüm olarak sunulmuş bulunan ve içeriği Kürt asimilasyonundan ziyade ulusun entegrasyonuna yönelik daha rafine programlar içeren bir sosyal politikadır. Bütünüyle devletçi bir politikası olmasına rağmen; Türkiye tarihinde ilk kez, azınlıklara bir mesele olarak değil, entegre edilmesi gerekli

bir grup olarak bakılmaktadır ve entegrasyon için sosyal çözümler önerilmektedir.

Raporda geçmişte çeşitli kalkışmalarla anılan şehirlere yönelik önerilen politikalarla (Mutki, Hizan, Doğubeyazıt vb.), halkı nispeten daha karışık (heterojen) olan şehirlere yönelik politikaların farklılaştığı görülmektedir. Örneğin "Erzincan'ın boş köylerine Dersim Kürtlerinin yerleştiği görülüyor. Erzincan'ın Kürt merkezi olmasıyla asıl korkunç Kürdistan'ın meydana gelmesinden kaygılanmalıyız" ifadesi, hemen ardından "Ağrı (karaköse) hükümete yakın bir Kürt şehridir. Halk Türklüğe hevesli ve itaatkardır...Van halkı derlemedir. Doğu'da Cumhuriyetin önemli bir temeli olacaktır.. Mardin'de hemen hiç Kürt yoktur. İyi olan merkez ve Midyat gibi yerlerin Türklüğe hevesli olmalarıdır...Diyarbakır kuvvetli bir Türklük merkezi olmak için tedbirlerimizi kolaylıkla işletebiliciğimiz bir olgunluktur. Halkevi faaliyeti hevesli ve çok geliştirilebilir..." ifadeleri bu açıdan ilginçtir.

İnönü'nün hedefleri ve arzusu, Kürt meselesini bir mesele olmaktan çeşitli sosyal politikalar yoluyla çıkartma ve ulus-devlet bütünlüğünü bu yolla sağlamaktır.

SONUCU NE OLDU? Bu Raporu dayanak alarak CHP 1939-40 yılları arasında bir başka rapor hazırlanmış ve CHP Genel Sekreterliğine sunulmuştur. Yazarı belli olmayan bu raporun tam metni ve gazeteci yazar Burnhan Ulutan'ın 1947'deki raporunun tam metni EK..3.tedir.

CHP'nin uygulamaları bu iki rapor temelinde ilerletilememiş; şeyh-ağa-tüccar üçgeni kırılmamıştır. Ancak bu iki rapor, ve Burhan Ulutan Raporu, daha sonraki yıllarda çeşitli HDK ve daha sonra da bölgede uygulanan tarımsal destekli bazı projeler için de temel teşkil edebilmiştir.

UYGULAMANIN ADI: Köy Enstitüleri

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Çağdaşlık, Uygarlık, Yeni bir millet yaratmak, terakki ve topyekun ilerlemek, insan olmak-millet olmak, üretici iş

UYGULAMA SÜRESİ: 1940-1948

İÇERİĞİ VE POLİTİKASI: 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile düzenlenmiştir. 1936'da Çifteler 'de ilk olarak eğitim kursunun açılması ile başlatılan bu sistem, 1940'da Kızılçullu, çifteler ve sonra da Kepirtepe ve Gököy köy öğretmen okulları ile denenmiştir. Ulusun %80'inin köylü olduğu ve ulusal kalkınmanın aciliyetini dikkate alan Atatürk, askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapan köy gençlerinin kısa bir eğitimden geçerek kendi köylerinde eğitim olarak görevlendirilmelerine karar verir: Bu eğitim uygulamasının projesi, dönemin ilk eğitim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç' a aittir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan 'ın desteği de projenin geliştirilmesinde etkili olmuştur. İsmail Hakkı Tonguç ülkenin genel durumunu şöyle anlatıyor.

“Köylerde Türk Bayrağını, soyadını, anayurdunun adını, bine kadar saymasını, en yakın ve önemli tarihi olayları bilmeyen insan yığınları vardır. Bu köylerde insanlık ve vatandaşlık görev ve haklarının en basit anlamına bile erişemeyen, gübreler ve kütükler arasında geçire, yakalarında dolaşan bitlerin zararlarını bile idrak edemeyen insan kitleleri vardır. Softalık, o günlerde ülkenin tamamına egemendir. Yobazlar birer milli kahraman gibi ortada dolaşmaktadır Bunların çoğu devlet işlerine karışmakta, yöneticileri baskı altında tutabilmektedirler. Bunları yüreklendiren neden, ülkenin her yanını sarmış olan cahilliktir.”

Bu uygulamanın başarıya ulaşmasıyla 3 tane köy öğretmen okulu açılır. 1940 yılında, Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim

Bakanlığı sırasında Köy Enstitüleri kanunu çıkartılır. Bu kanunla, hem o 3 okulun köy enstitüsüne dönüştürülmesine hem de 17 yeni Köy Enstitüsünün açılmasına karar verilir. İlk olarak İzmir (Kızııllu), Eskişehir (Mahmudiye), Trakya (Kepirtepe) ve Kastamonu (Gölköy) enstitüleri açıldı. 7 Temmuz 1939 tarih ve 3704 sayılı yasa ile “Köy ğretmen Kursları Ve Köy ğretmen Okullarının” yönetimi yeniden düzenleniyordu. Yeni amaç Şöyle belirlenmişti: “ğretmensiz bulunan 35 bin Türk köyüne ğretmen, eğitmen, demirci, dülger, yapıcı, kooperatifçi ve tarımsal kültürü ileri adamlar yetiştirmek”. Daha sonraları Köy Enstitülerine ğretmen yetiştirmek için Hasanoğlan Köy Enstitüsü’ne bir yüksek Köy Enstitüsü eklendi.

Köy Enstitüleri, Cumhuriyet tarihinin tek zgn eğitim modelidir. Bu model, sadece altı yıl srebilmi olmasına rağmen; 17,341 köy ğretmeni, 8,675 eğitmen ve 1,248 sağlık memuru mezun ederek, Cumhuriyet tarihinin en başarılı çalışmalarından birisi olmuştur.

İlk ğretmenleri 1944 yılında görev almış olan Köy Enstitüleri, bugüne kadar pek çok yabancı ve Türk bilim adamının da ilgisini çekmiş olan bir örnektir. Gerek zerindeki siyasi oyunlar gerek yetiştirdiği öğretmenlerin yaptığı başarılı çalışmalar nedeniyle, özellikle DP döneminde büyük saldırılara hedef olmuş olan Köy Enstitüleri; ancak son zamanlarda gerçek başarıları ile tartışılmaya balanmıtır.

Temelde köylerden gelen çocukların 'yaparak öğrenme' eğitim modeli ile yetiştirilmesine dayalı bir sistem izlediği belirtilerek, geçmişte fazlaca izlenmeyen Enstitülerin esas olarak eğitim yönteminin "eleştirel akıl geliştirme" zerinde olduğu, ne yazık ki çok geç anlaşılmıştır.

nce eğitim tarihimizin ilginç uygulaması ve bize özgü bir eğitim hareketi olarak “eğitmen uygulaması”ndan balanılıyor ie. “avu ğretmen” de denilen eğitmenler askerliklerini

çavuş olarak yapmış olan, okuma yazma bilen ve bu öğretebilecek köy gençlerinden oluşturuluyor.

İ.H. Tonguç'un yurtdışı gezi/araştırma ile esinlenmiş olduğu J. Dewey'in eğitim anlayışı, özgürlükçü olmaktan ziyade, "okul toplumsallaşmanın en önemli aracı olarak kabul edilmeliydi; sorun onu gerçek bir topluluğa dönüştürerek etkili kılmaktı" düşüncesine yaslanır. Dolayısıyla iş eğitimin bir amacı değil, aracıdır. "İş okulu" olarak adlandırılan bu eğitimcinin okullarında, çocuk çeşitli iş araçlarıyla eğitilir. Dewey'e göre "çocuğu hayata hazırlamak" yanlıştır, eğitim hayatın kendisidir. Dewey mutfakları, bahçeleri, tezgahları, laboratuvarları olan bir okulda amacın çocuklara bir sanat öğretmek olmadığını, onların yaparak öğrenmeleri, işin değerini anlamalarını sağlamak olduğunu belirtir.

Bu bakış açısı sisteme vida yetiştirmek manasında, kapitalist sistemin eğitim ideali olduğu biçiminde yorumlanabilir. Ancak amacımız Dewey'in eğitim modelini tartışmak değil. Çünkü 1940'larda ülkemizde yapılan birebir uygulama değil, bir çeşit uyarlamadır. Öğrenciler işin içinde işi öğrenirken aynı zamanda, zihinsel faaliyetleride geliştirecek çalışmalar yapmışlar, araştırma ve eleştirel düşünme yetisi kazanmışlardır. Yani aktif eğitim modeli sadece atölye ve ziraat derslerinde değil "nazariye" derslerinde de uygulanmıştır. Bu derslerde öğrenciler ders kitabı dışındaki kaynaklardan araştırmalar yaparak derse hazırlanmışlar, aralarında kız erkek ayrımı yapmadan yeteneklerine göre iş bölümü yaparak konularını sunmuşlardır.

Köy enstitüleri bu nosyonlarının yanı sıra çok önemli bir ilk olma özelliğine de sahiptir: kadın-erkek eşitliğini yaratmak. 1,398 kadın Köy Enstitülerinden nden mezun olmuştur. İlk kız öğrenci alımı 1938'de Kızılçullu Kadın Eğitimler Kursu'na devam eden beş sınıflı köy ilk okulunu bitiren kızların, köylere gönderilmeyerek, okulun birinci sınıf öğrencisi olarak bırakılmış olmalarıyla başlamıştır. bunların sayısı 12'dir ve bunlar bir çığır

açmışlardır. Bundan sonra her enstitüde kız öğrenci alınması üzerinde önemle durulmuştur

Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde uygulamaya giren Köy Enstitüleri Kanun Tasarısı'nın Meclis'e sunulduğunda yapılan tartışmalarda Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel 'İçtimai sınıf yaratmak istemiyoruz. Köyün içinde bilgili, sağlıklı, üretici vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlıyoruz. 'görüşlerini savunurken mualif Kazım Karabekir 'Köylülerimizi az görgülü yarı münevverlerin nüfusu hatta maddi ve manevi tahakkümüne bırakmayı gelecek için tehlikeli görüyorum' diyerek kanuna karşı çıkıyordu. Köy Enstitüleri üzerine daha sonra çıkacak olan fırtınanın prototipi bu her iki görüş içinde bulunabilir. Dolayısıyla bu görüşlerin arka planına bir göz atmak Köy Enstitülerii anlamakta yararlı olabilir.

Yücel'in 'içtimai sınıf yaratmak istemiyoruz' cümlesi Türk modernizminin temel ve bütün projelerini boşa çıkaracak sonuçsuz kalmaya mahkum kılacak bir anlayış hatasını ifade etmektedir. Batının 'ileriliği' ve 'uygarlığı' ekonomi-politik sebeplerden soyutlanmakta yalnızca 'kültürel' bir mesele olarak algılanmakta ve ekonomik-politik yapı muhafaza edilerek sadece kültürel değişim yoluyla o 'ileri uygarlık' aşamasına ulaşılacağı varsayılmaktadır. Yani Avrupa tarımının ileriliğinin, uygarlığının Avrupa köy burjuvazisinin oluşması, köy ekonomilerinin piyasa ekonomilerine eklenmesi, tarımın kapitalistleşmesi v.s ile hiçbir alakası yoktur. Mesele yalnızca kültürel bir meseledir. Köyde modern toplumsal sınıfların oluşturulması suretiyle değil tam aksine toplumsal sınıfların engellenmesi ve sadece kültürel bir değişim yoluyla uygarlık ve modernlik inşa edilebilecektir.

Türk modernleşmesinin bu temel paradigmasının kanaatimizce iki temel zaafı vardır: Birincisi bu paradigma bizzat 'batı' tarafından kendi menfaatleri esas alınarak üretilmiş ve batı dışındaki modernleşmecilere dayatılmıştır. Yani esas itibariyle modernleşme sürecine giren batı dışındaki toplumların kendi

kültürel, ekonomik, politik menfaatleri göz önünde bulundurularak üretilmiş bir proje değildir. İkincisi ise böylesine bir paradigma kültür, teknoloji, zihniyet v.s ile ekonomi-politik-toplumsal yapı arasındaki korelatif ilişkileri göz ardı etmekte, toplumsal dokudan ekonomi-politik ilişkilerden bağımsız bir kültür kavramını varsaymaktadır. Bu tür bir modernleşme sonuçsuz bir çırpınış olmaktan öteye gitmeyecek adaletsiz ve bağımlı sosyo-politik ilişkileri derinleştirerek yeniden üretmekten başka bir sonuç doğurmayacaktır.

SONUCU NE OLDU? Köy Enstitüleri mezunları arasında sadece köy öğretmenleri değil, onlarca ünlü yazar, müzisyen, bilim adamı, sanatçı vardır. Ancak özellikle böylesi bir demokrasi uygulaması, sadece köylü çocuklarının kapasitelerinin artırılması değil, aynı zamanda eleştirel aklın da yaygınlaştırılması pek çok olumsuz karşı duruşu da körüklemiştir. 1946'dan itibaren TBMM içinde başlayan ve Enstitülerin "solcu yuvaları olduğu, ahlaksızlığı teşvik edici oldukları vb." tartışmalar sonucu Köy Enstitüleri önce geriletilmiş (kız ve erkek okulları ayrılarak, programları değiştirilerek)7 sonra da Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin siren döneminde temel ilkeleri birer ikişer ortadan kaldırılmış 1954'te de tamamen kapatılmıştır.

III. KISIM:

Üçüncü bir program olarak TİP-TKP ve DDKO'nun Doğu ve Kürt Sorunu olarak programları kısaca anılacaktır. He ne kadar Devletin etnik gruplar üzerindeki programları için birer örnek olmasalar da; karşıt grupların çeşitli politikaları devlet politikalarını olumlu ya da olumsuz olarak, zaman zaman etkilemiştir.

UYGULAMANIN ADI: TİP PARTİ PROGRAMI

ANAHTAR SÖZCÜKLER: anadil, Kürt, demokrasi, azınlık

UYGULAMA SÜRESİ: 1961-1971

İÇERİĞİ VE POLİTİKASI : 1961 Anayasası'nın getirdiği nispi demokratik ortam Türkiye'de her sınıf ve katmanı etkiledi. Bu etkilemelerin bir sonucu olarak da, Türkiye İşçi Partisi 13 Şubat 1961'de 12 sendikacı tarafından İstanbul'da kuruldu. Kurucular 1 Şubat 1962'de Doç. Dr. Mehmet Ali Aybar'ı partinin genel başkanlığına çağırıldılar. Aybar'ın genel başkanlığa gelişinden sonra sosyalist aydınlar partiye üye oldu. Ankara senatörü Niyazi Ağırnaslı'nın TİP'e üye olması ile parti Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkını elde etti. Başta Türk Ceza Kanunu'nun ünlü 141 / 142. maddeleri olmak üzere birçok antidemokratik kanun için TİP Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı. TİP 17 Kasım 1963'te yerel yönetim seçimlerine 9 ilde katıldı. Bu, ona radyodan propaganda yapma olanağını sağladı. Parti ilk kongresini 1964'te İzmir'de yaptı. İlk aydın muhalefeti, o kongrede yaşandı ve bazı aydınlar partiden ayrıldı. 10 Ekim 1965 genel seçimlerine TİP 54 ilde katıldı. 15 milletvekiliyle TBMM'ye girdi. 1966'da kısmi senato seçimlerine katılan TİP, bir senatörlük kazandı. 1966'da Malatya'da yapılan ikinci kongre, sosyalist devrim yanlıları ile milli demokratik devrim yanlıları arasındaki sert tartışmalara sahne oldu. MDD yanlıları partiden ihraç edildiler.

1968'de Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı işgaline karşı çıkan Genel Başkan Aybar'a karşı TİP'in yönetiminde muhalefet başladı. İki olağanüstü, bir olağan kongrede Aybar yanlıları kazandığı halde muhalefet durulmadı. 1969 genel seçimlerine TİP bölünmüş olarak girdi. 1965'te alınmış olan oy toplamından biraz fazla oy almış olmasına rağmen seçim yasası değiştiği için yalnız iki milletvekili çıkartabildi. Seçim sonuçlarını yenilgi olarak değerlendiren Aybar, yenilginin sorumluluğunu üzerine alarak genel başkanlıktan istifa etti. Mehmet Ali Aslan, Genel Başkan seçildi. Ne var ki, Nihat Sargın, Behice Boran, Sadun Aren muhalefeti üst üste iki genel yönetim kurulu toplantısına katılmadılar. Bu davranışı güvensizlik olarak yorumlayan

Mehmet Ali Aslan, genel başkanlıktan istifa etti. Şaban Yıldız Genel Başkan, Behice Boran Genel Sekreter seçildiler. Bir yıl sonra 4. büyük kongre toplandı. Behice Boran Genel Başkan oldu. 1969 TİP Kurultayında Ankara'daki YİBA düğün salonundaki Kongrede DDKO görüşü tamamen hakim oldu. TİP o kurultayda "Doğu ve Güney Doğuda Kürt halkı diye bir halk yaşamakta" şeklinde bir karar aldı. Karar Partinin Kürt sorunu konusunda aldığı ilk karardır ve Parti o zamana dek Kürt-Türk ayrımı yapmaksızın genellikle liberalist bir eşitlikçilik ve kısmi sol bir birleşme anlayışı işlemekteydi. Bu karar partinin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasına neden oldu.

SONUCU NE OLDU? Behice Boran'ın TİP Diyarbakır Konuşması önemli bir dönüşüm noktası olmuştur: Boran, "Kürtçe de nihayet bir toplumun dilidir, evlerde olduğu gibi okullarda da konuşulmalı, öğretilmeli ve geliştirilmelidir" diyordu. 1970 TİP Kongresi'nde Türkiye'de Kürt halkı vardır" konulu konuşma nedeniyle, TİP kapatılarak yöneticileri mahkemeye sevk edilmiş; Behice Boran başta olmak üzere pek çok yöneticisi 15 yıla kadar varan hapis cezası ile cezalandırılmıştır. **TİP GEREKÇELİ PARTİ KAPATMA KARARI EK.4.** tedir.

UYGULAMANIN ADI: DDKO

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Kürdistan, anadil, bağımsız Kürdistan,Sömürgecilik.

UYGULAMA SÜRESİ:1969-1972

İÇERİĞİ VE POLİTİKASI : Özellikle Türkiye işçi sınıfı, aydınları ve Kürt devrimci demokrat, yurtseverleri 1961 Anayasası'nın getirdiği demokrasi ortamından yararlanma yollarını aradılar. Önceleri Türkiye İşçi Partisi(TİP) içinde Türk solu ile birlikte kendini ifade etmeye çalışan Kürt gençleri, bu dönemde yoğunluklu olarak olan Fikir Kulupleri

Federasyonu'nda (FKF) yer aldılar. Kentsoylu Kürt gençleri daha çok bağımsızlıkçı ve ulusalcı bir yol izlerken, Diyarbakır grubu TİP' le iç içe bir yolu izlemeyi yeğlediler: T.Ziya Ekinci, M.Ali Aslan, K.Burkay N.Kutlay, A. Aras ve Y. Kaya gibi. Daha önceleri T. Ziya Ekinci TİP Genel Sekreteri olmuş ve parlamentoya girmişti.

Bu dönemde sosyalizm ile ulusalcılık Devrimci Doğu Kültür Dernekleri (DDKD) gençlerinde çoğunlukla birlikte yürütüldü bir etnik milliyetçi harekete (derneğe) ihtiyaç duydular. Böylece DDKO kuruldu.

DDKO nın Soyağacı

- a) DDKD 1974
- b) Komal 1974
- c) Özgürlük yolu 1975
- d) Kawa 1976
- e) DDKD'den ayrılmalar 1976

DDKO(DEVİRİMCİ DOĞU KÜLTÜR OCAKLARI [1969-1971]

DDKO- İSTANBUL, 27 Mayıs(?) 1970

Kurucuları: Necmettin Büyükkaya , Hikmet Bozcalı, Ali Buran, Leyla Ejder, Mehmet Tüysüz, Ali Haydar, Emre Mehmet Can, Sabri Ünlü, İbrahim Önen, Ömer Bakal , Fevzi Yardımcı , Mahmut Kılıç , Aydın Yümlü , M.Ali Aslan , Aziz Yılmaz, Sait Bozgan , İbrahim Yüksekaya , Fazlı Can, Kadir Akgüneş , Salih Kaynak, Mustafa Doğan Özbay , Ahmet Zeki Okçuoğlu , Mehmet Balamir , Sait Pektaş , Şakir Elçi, Ali Yılmaz Balkaş, Agah Uyanık, Kadri Çağlı, Hüseyin Azkan , İlhami Yaban

1.Dönem Başkan: Necmettin Büyükkaya (1943-1984/Siverek)

2.Dönem Başkan: Hikmet Bozcalı (Silvan/Bozcalı Köyü)

3.Dönem Başkan: Mehmet Tüysüz (Hilvan/Ş.Urfa)

DDKO- Ankara, 21 Mayıs 1969

Kurucuları: Yumni Budak , Daham Keleş, İbrahim Güçlü, Kemal Cengiz , Hikmet Buluttekin , Ahmet Kotan, Şerif Felekoğlu, Nazmi Onur, Nusret Kılıçaslan, Abdullah Soysal, Ali Beyköylü , Salih Sıtkı, Mustafa Karacadağ, Halit Çetinyalap,

Mümtaz Kotan, Mustafa Karadağ, Mehmet Demir, Halil DüNDAR, Nuri Bingöl, İsa Geçit, M.Sait Aktaş, İrfan Özen, Faruk Aras, Bedri Demir

Başkan: Yumni Budak (Hazro/Diyarbakır)

DDKO-Diyarbakır, 6-Ekim 1971

Kurucuları: Yusuf Ekinci, Süleyman Çelik, Fikri Gürbüz Yıldızhan, Ömer Çetin, Mehdi Zana, Nazım Sönmez, İlhan Aslan, Abdurrahman Uçman, Vedat Hayrullahoğlu, Gıyaseddin Ayaz, Halit Ayçiçek, Hasan Yılmaz, Hüseyin Altan, Tarık Ziya Ekinci, Naci Kutlay, Sadun Kılıç, Mehmet Canpolat

DDKO -Ergani 13-Ekim 1970

Kurucuları: Ömer Kan, Mehmet Emintektaş, Kemal Vural, Mustafa Gök, Mehmet Sağlamoğlu

DDKO- Silvan, 9 Kasım 1970

Kurucuları: Bahri Evliyaoğlu, Mahmut Okutucu, Muhterem Biçimli, Vedat Erkaçmaz, Akif Işık, A.Kerim Ceylan, Yusuf Kılıçer, Mahmut Yeşil, Cüneyt Ceylan, Zeki Bozaslan, Fikri Müjdeci

DDKO- Batman, 18 Kasım 1971

Kurucuları: Mehmet Yıldız, Sabri Yıldız, Mehmet Durmaz, Sabahattin Saygılı, Übeydullah Aydın

DDKO- Kozluk, 28 Ocak 1970

Kurucuları: M.Şirin Baltaş, Alaattin Baltaş, Abdi Dizmen, Yusuf Güzel, Mehmet İnal, Halil Kaneş, İrfan Bozgil, M.Tahir Birlik, A.Halim Dinler, Mehmet Asker, Nasir Bağ

SONUCU NE OLDU? 1972 Askeri Darbesi ile DDKO tamamen kapatıldı. Ancak iddianamelerinde savcı Kürt kelimesini kullanmadı. Diğer bir deyişli DDKO sanıkları Kürtçülük faaliyetinden değil, TCK'nun 141-142. Maddesinden yargılanarak hüküm giydiler.

EK. 1. BAKIMSIZ ÇOCUKLAR HAKKINDAKİ
DUYGULARIM

KAZIM KARABEKİR

Bir taraftan çocuk sefaleti, bir taraftan da şahane çocuk balolarını okudukça ve işittikçe ben de duygularımı kaydettim:

- 1- Bakımsız çocuklar millet enerjisinin, bakımsız topraklar da vatan enerjisinin kaybedilmesi demektir.
- 2- Bakımsız bir fidan kurur, çürür veya yabancı olur. Bakımsız çocuk ise hastalıklı olur, ölür veya suçlu veya cani olur.
- 3- Bakımsız çocuk milli tehlikedir. Çünkü: her yıl maddi manevi bir sürü düşkün halk arasında kaynaşacak ve ordu saflarına karışacaktır. Demek milletin ve ordusunun keyfiyet bakımından kıymeti her yıl bir derece daha aşağı düşecektir.
- 4- Vatanın geleceğinin sahipleri bugünün çocuklarıdır. Şu halde bakımsız çocukların bu vatana nasıl sahip olacakları bugünden düşünülecek bir meseledir.
- 5- Bu dünyada türlü haksızlıklar vardır. Haksızlıkların en gaddarcası çocukların bakımsız kalmasıdır. En haksız ölüm de yine bakımsız bir çocuğun ölümüdür.
- 6- Haksızlıklar nihayet mahkemede hallolur. Bakımsız çocukların korunma hakkını da medeni kanunumuz Hakimlere vermiştir. Bunların Savcısı ileri yerlerde bütün millettir.
- 7- Bakımsız çocukları olan bir milletin nüfus davasını da, medeniyet davasını da ve nihayet insanlık davasını da sağlama kuvvetleri cılızdır.
- 8- Bazı kimselerden esefle duydum ve duymaktayım da: Madem ki bakamayacaklar ne diye çocuk yapıyorlar. Ben de cevap veriyorum ki: Ailelerin vatan borçları, fakir de olsalar, mümkün olduğu kadar çok çocuk yapmalarıdır. Nasıl bakılacağını hesap etmek onların değil, devletin vazifesidir.

9- Ölen, dilenen, hapsilere düşen... çocukların yasını ailesi çekse de tasasını topyekün devlet çekmelidir.

10- Bakımsız çocuklar felaket kaynağıdır: Her türlü hastalıklar cürümler ve cinayetler onlardan daha kolay ve daha çok frşktırır.

11- Çocuk Bayramı. "Ne hoş söz" Fakat mes'ut çocuklar için hergün Bayram Bakımsız çocuklar için ise Bayram günü en büyük matem.

12- Hayatımda bana zevk veren hayli başarılarım vardır: En zevklisi binlerce bakımsız çocuğun hayat ve geleceğini kurtarmak olmuştur.

Hayatımda duyduğum ızdıraplarım da vardır: En acısı bakımsız çocuk görmekliğim oluyor.

EK.3.

UMUMİ MÜFETTİŞLİK TEŞKİLİNE DAİR KANUN (25 Haziran 1927)

Madde 1

Müteaddit vilayetleri alakadar eden ve bu vilayetlerin müşterek faaliyetiyle izalesi kabil olan ihtiyac at hudüsunda, o vilayetler üzerinde, mevaddı atiyede muharrer salahiyetleri haiz Umümi Müfettişlikler

teşkiline ve ihtiyacatın zail olmasıyla, bu Müfettişliklerin ilgasına hükümet mezundur.

Umümi Müfettişier, ııra Vekilleri Heyeti kararıyla tayin olunur ve memuriyetlerine de aynı sürele nihayetverilir.

Madde 2

Umümi Müfettişlik kadroları, bütçelerle tayin olunur. Ancak senei maliye zarfında teşkiline lüzum görülecek Umümi Müfettişlik kadroları, Dahiliye Vekaleti'nce bittanzim, ııra Vekilleri Heyeti kararıyla tatbik ve ertesine sene Meclisi Ali'ye arz olunur

Umümi Müfettişlikler emrine, hükümetçe tensip edilecek Vekaletlerden, lüzümü kadar müşavir vesaire de ayrıca tahsis olunabilir.

Madde 3

Umümi Müfettişier, Dahiliye Vekaleti'ne merbut olup, mıntıkaları dahilinde asayiş ve inzibatın teminine nezaret ve kavanin ve nizamattın tamamii tatbik ve icrasını mütemadiyen takip ve murakabe ve Vekaletlerin kanunen haiz oldukları salahiyetlerden, ııra Vekilleri Heyeti'nce kendilerine tevdiine karar verilenleri istimal ederler.

Muvakkat Madde 1927 senesi zarfında Umümi Müfettişlikler teşkiline lüzum görüldüğü takdirde, bu teşkilatın icab ettireceği maaşat ve masarif için, masarifi gayri melhuza tertibinden, azami 80.000 Lira'nın, Dahiliye Vekaleti bütçesinde küşat

**edilecek bir faslı, mahsusa naklen sarfına hükümet
mezundur.**

Madde 4 Bu kanun neşri tarihinden müteberdir.

**Madde 5 Bu kanunun ahkamını icraya icra
Vekilleri Heyeti memurdur.**

EK. 4-TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ (TİP)

İDDIANAME; Cumhuriyet Başsavcılığı 11-6-1971 tarihli iddianamede TİP 4 olağan Büyük Kongresinde alınan bir karar ile, önceki kongre karar ve parti programına aykırı olarak doğu sorununu "bir kurt halkı sorunu biçimine soktuğu, kurt halkının bir ulus niteliğine büründüğünü kendine özgü hakları bulunduğunu anlatmak istediği ve böylece Anayasanın 3,57 maddeleri ile SPK' nun bölücü davranışları yasaklayan 87,89 maddelerine aykırı düştüğünü nedeniyle SPK' nun 111/2 bendince kapatılmasını talep etmiştir.

SAVUNMA; TİP' ce yazılı savunma ve Genel Başkanın sözlü açıklamalarında,SPK' nün 89/1 fıkrasının Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla beraber partinin doğu sorununa esasta değişiklik olmadığı biçim yönünden zamanın, olayların, zorunlu kıldığı bir değişiklik olduğunu, ülke ve ulus bütünlüğünün gönüllerde yaratılacak birlik duygusuyla mümkün olduğunu, hukuka aykırı davranışlarla birlik ve bütünlüğün sarsıldığını ve gerçekte bölücülük bölücülük olan bu davranışa partinin karşı çıkmak istediğini, Kürt halkının Türk halkından ayrılmasının Sosyalist anlayışa ters düştüğünü ve bu nedenle partinin bölücü amaç gütmemesinin kendi teorisini inkar olacağı, 4 Büyük kongre önce ve sonrasında parti belgeleri incelendiğinde amaçlarının kolayca anlaşılacağı, T.C. vatandaşı olan herkesin türk sayılmasının zorunlu olduğu, kürtçe konuşanlara hukuk dışı davranışların anayasaya aykırı olduğunu ve bu nedenle partinin bunları desteklediğini, kürtlerin varlığının bir gerçek olduğunu,

yasalarla yok sayılmayacaklarını, Atatürk ve İnönü'nün de kürt halkından söz ettiklerini savunarak, Anayasanın 57 maddesiyle SPK'nun 87,89 maddelerindeki koşullara uygun düşmeyen davanın reddini istemişlerdir.

KARAR : Davalı partice SPK'nun 89/1 fıkrasının Anayasaya aykırılığı iddiası ciddi bulunmamış, 4 Büyük Kongre kararında geçen " kurt halkının anayasal vatandaşlık haklarını kullanma " ile " diğer tüm demokratik özlem ve isteklerin " deyimlerinin, bu kararı okuyan veya duyan kimselerin toplumsal öğretileri incelemiş kimseler olmayıp, okur yazar olan belki de olmayan fakat çevresinde geçen olaylar üzerinde ortalama bilgisi bulunan kişilerce, anayasal vatandaşlık hatlarından anlayacağı, anayasada kürt vatandaşlara tanınan hakların dışında kalan konulara ilişkin bir takım özlem ve istekler olabileceği, yıllardan beri yurt düşmanı kişilerce doğu bölgesine yapılan sinsi ve ayırıcı propagandaları hatırlayanlar "bu istek ve özelemlerin propagandalarda ki ileri sürülen bir takım özlem ve istekler olacağı sonucuna ulaşırlar.

Partinin bölücülüğü benimsemesinin kendi sosyalist varlığını ile çelişeceği savunması da yerinde görülmeyle, kararı okuyan, dinleyen, orta bilgili bir vatandaşın bu incelikleri düşünmesi olanak dışıdır. Bu bir yana toplum yaşamında kişilerin, devletlerin bir takım hesaplarda kendi yarar ve amaçları ile çelişeceği davranışlar gösterdikleri ve bunda direndikleri çok görülmüştür.

Kararın tümü ve başka belgeler incelendiğinde kongre kararında, anayasa sınırları dışındaki eylemlerin kınanmasından çok, anayasa sınırlarını aşan durumlara yönelik bulunulduğu görülmektedir.

Bu nedenlerle Anayasanın Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü ile azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek kurallarına aykırı davranışta bulunan TİP'in Anayasanın 75 maddesi ile SPK'nun 89,111/2 bendince 20-7-1971 tarihinde oybirliği ile kapatılmasına karar verilmiştir.

NOT: 12 mart muhtıra dönemine rastlayan bu davalarda MNP davası 80 günde karara bağlanmış, gerekçeli karar 8 ay sonra yayımlanmış, TİÜP davası 92 günde karara bağlanmış 7 ay

sonra gerekçeli karar yayımlanmış, TİP davası 40 günde karara bağlanmış ve gerekçeli karar 5,5 ay sonra yayımlanmış olan bu 3 davada hızlı bir şekilde yargılama yapılarak kapatma kararı verilmiştir.

KAYNAKÇA:

- 1.
2. Abdul Rahman Ghassemlou, Kurdistan and The Kurds, Publishing House of The Czechoslovak Academy of Sciences, Prague, 1965
3. Akgül, S. (2001), Suat Akgül ve Kenan Esengin, *Orgeneral Mustafa Muğlalı ve Van-Özalp Olaylarının İçyüzü*, Berikan Yay.
4. Aksoy, Bilal Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli, Cilt I,
5. Alpaslan, İsmail Atatürk Yılında A~, Ayyıldız Mat baası, Ekim 1982
6. Altay, Fahrettin 10 Yıl Savaşı ve Sonrası (1912-1922), Görüp Geçirdiklerim, İnsel Yay., İstanbul, 1970
7. Andrews, P.A., (1989), *Ethnic Groups in the Republic of Turkey*, Wiesbaden, Dr. Ludwig Reichert Verlag.
8. Anter, Musa Hatıralanm, Doz Yay., İstanbul, Ekim 1990
9. Anter, Musa, Hatıralanm, 1991
10. Arfa Hassan, The Kurds, Oxford University Press, 1966
11. Arvas, İ., (1964), *Tarihi Hakikatler*, Yargıçoğlu Matb.
12. Arvasi, S. Ahmet, (1986), *Doğu Anadolu Gerçeği*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.
13. Aslan, G., (1989), *Yas Tutan Tarih, 33 Kurşun*, Pencere Yay.
14. Aslan, Günay Kelebek Kanadında Özgürlük, Koral Yay., İstanbul, Mart 1991
15. Aslan, Günay Üniformalı Kasaplar, Pencere Yay., İstanbul, Marc 1990 .
16. Aşan, A., (1991), *Şeyh Sait Ayaklanması*, Kendi Baskısı.
17. *Aşiretler Raporu*, (1998), Kaynak Yay.
18. AVCIOĞLU, Doğan Türkiye'nin Düzeni, Birinci Kitap, Tekin Yay., İstanbul, 1982
19. Aybars, E., (1995), *İstiklal Mahkemeleri, Cilt I ve II*, İleri Yay.
20. Aydın, Z., (2002), "Uncompromising Nationalism: The Kurdish Question in Turkey", (içinde) S. Savran ve N. Balkan (der.) *The Politics of Permanent Crisis: Class, Ideology and State in Turkey*, Nova Science Publ.
21. Aytar, O., (1992), *Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna*, Medya Güneşi Yay.
22. Baddeley, John F. Rusya'nın Kafkasya'yı İstilas ve Şeyh Şamil, Kayıhan Yay., İstanbul, Şubat 1989.

23. Balbal, M., (2002), *Ararat'taki Esir Generalden Kan Çiçekleri*, Doz Yay.
24. Ballı, Rafet, Kürt Dosyası, 1992
25. Barth, F., (2001), *Kürdistan'da Toplumsal Örgütlenmenin İlkeleri*, Avesta Yay.
26. Başkaya, Fikret Paradigmanın İflası, Doz Yay., İstanbul, Nisan 1991
27. Bates, G. Daniel, Güneydoğu Anadolu da Göçebe Yörük Yerleşmeleri
28. Behlülgil, M., (1992), *İmparatorluk ve Cumhuriyet Dönemlerinde İllerimiz*, Kendi Basımı.
29. Bender, Cemşit, Kürt Tarihi ve Uygarlığı, 1995
30. Beşikçi, İ., (1992), *Orgeneral Muğlalı Olayı, 33 Kurşun*, Yurt Yay.
31. Beşikçi, İsmail Devletlerarası Sömürge Kürdistan, Alan
32. Beşikçi, İsmail Orgeneral Muğlalı Olayı, Otuzüç Kurşun, Belge Yay., İstanbul, Şubat 1991
33. Beşikçi, İsmail, Devletlerarası Sömürge: Kürdistan, 1990
34. Beşikçi, İsmail, Doğuda Değişim ve Yapısal Sorunlar: Göçebe Alikan Aşireti, 1969, birinci basım, Ankara.
35. Beysanoğlu, Şevket Bütün Yönleriyle Diyarbakır, D. Bakır Tic. ve San. Odası Yay.
36. Budak, M., (2002), *İdealden Gerçeğe, Misak-ı Milli'den Lozan'a Dış Politika*, KüRe Yay.
37. Buran, Ahmet, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar, 1992
38. Celil, C., (1992), *XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler*,
39. Celil, Celile Jiyana Rewşenbiri a Siyasi Ya Kurdan, Weşanen Jina Na, Uppsala, Çirya Dawi 1985
40. Cigerxwin, Tarixa Kurdistan, Cilt 2, Weşanen Roja Na, Stockholm, 1987
41. Dersimi, M. Nuri Hatıratım, Roja Na Yay., Stockholm,
42. Dersimi, M. Nuri Kürdistan Tarihinde Dersim, Ani Mat- baası, Halep, 1952
43. Dersimi, M. Nuri, (1952), *Kürdistan Tarihinde Dersim*, Halep.
44. Erdost Muzaffer İlhan, Şemdinli Röportajı, Onur Yay., İstanbul, Nisan 1987
45. Erdost, M. İ., (1993) *Şemdinli Röportajı Genişletilmiş İkinci Baskı*, Kurtuluş Basımevi.
46. Esengin, K., (1974b), *"Orgeneral Muğlalı Olayı 33 Kişinin Ölümü*, Yenilik Basımevi.
47. Faik Bulut, Devlet Gözüyle Türkiye'de Kürt İsyanları, Yön Yay., İstanbul, Temmuz 1991
48. Fırat, M. Şerif, (1945), *Doğu İlleri ve Varto Tarihi*, Şaka Matb. .
49. Fritishe, H., Kürtler, Tarihi ve İctimai Tetkikler, 1334

50. Gestrein, Heinz Avukatsız Halk Kürtler, Üçüncü Dünya Yay., İstanbul, Haziran 1977 .
51. Gökalp, Z., (1992), *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*, Sosyal Yay.
52. Gökalp, Ziya Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik İncelemeler, Komal Yay., Ankara, Haziran 1975
53. Gökçe, B., (1999), *Sosyal Bilimler Kavşağında Doğu ve Güneydoğu Anadolu*, Van Valiliği Yay.
54. Göktaş, H., (1991a), *Kürtler I, İsyân-Tenkil*, Alan Yay.
55. Göktaş, H., (1991b), *Kürtler II, Mehabad'dan 12 Eylül'e*, Alan Yay.
56. Göltaş, İ., (1991), *Kürdistan Teali Cemiyeti*, Doz Yay.
57. Göyünç, Nejat., XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı, 1991
58. Gülensoy, Tunçer, Kürtçenin Etimolojik Sözlüğü, 1994
59. Gürün, Kamuran Ermeni Dosyası, TTK Yay., Ankara, 1985 - Nicholas Hayson, Apartheid's Private Army, London,
60. Hakan, S., (2002), *Müküs Kürt Mirleri Tarihi ve Han Mahmud*, Pêrî Yay.
61. Halaçoğlu, Yusuf, 18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, 1988
62. Halaçoğlu, Yusuf, 18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskan ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, TTKY, 1988
63. Halaçoğlu, Yusuf, Osmanlı Döneminde Türkiyenin Nüfus Yapısı ve Aşiretler, 1995
64. Hilmi, R., (1995), *Anılar, Şeyh Mahmud Berzenci Hareketi*, Nûjen Yay.
65. İhsan Nuri Paşa, (1992), *Ağrı Dağı İsyanı*, Med Yay.
66. İnalçık, H., (1999), "Doğu Anadolu Tarihine Toplu Bir Bakış", *Sosyal Bilimler kavşağında Doğu ve Güneydoğu Anadolu*, Van Valiliği Yay.
67. İnönü, İsmet, (1987), *Hatıralar*, 2. Kitap, Bilgi Yay.
68. İnönü, İsmet, (1985), *Hatıralar*, 1. Kitap, Bilgi Yay.
69. Kafesoğlu, İbrahim, Türk Adı, Türk Soyu, Türklerin Anayurdu, Tarih
70. Kalman, M., (1996), *İngiliz ve Türk Belgelerinde Botan Direnişleri: 1925-1938*, Med Yay.
71. Karabekir, K., (1995), *Kürt Meselesi*, Emre Yay.
72. Kartal, Kinyas, Erivan'dan Van'a Hatıralanm, 1987
73. Kartal, B., (1971) *Sosyolojik Açıldan Birukan Aşireti Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul Üni., Sosyoloji Böl. Yayınlanmamış Lisans Tezi.,
74. Kemal, Mazhar Ahmed, Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Kürdistan ve Ermeni Soyykını, Kürdistan Yay., Stockholm, Nisan 1986
75. Kışlalı, Taner, Ulusal Bütünleşme Sorunu, Dünya'da ve Türkiyede Güncel Sosyolojik Gelişmeler, Sosyoloji Derneği Yayınları, Cilt : I, 1994

76. Kıvılcımlı- Hikmet, (1979), İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark), Yol 6. Kitap, Yol yay., Ankara
77. Kıvılcımlı, H., (1995), *Sosyalist Gazetesi Yazıları, 1967-1971*, Diyalektik Yay.,No: 13..
78. Kodaman, Bayram, Sultan II. Abdülharnid Devri Doğu Anadolu Politikası, 1987
79. Köhler, Wilhelm, Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Bitlis ve Halkı, 1992
80. Kutlay, Naci İttihat-Terakki ve Kürtler Vejin Yay." Stockholm, 1990
81. Küçük, Cevdet Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı (1878-1897), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı (mAV) Yay., İstanbul, 1986
82. M. Emin Bozarıslan, Kürdistan (1898-1902), Deng Yay., Cilt I-II, Uppsala, Kasım 1991
83. M. Piranjan, Blod och Tarar, Armeniamas Lidanden i T|r- kiet, Svenska Missionföbundet Förlag, Stockholm, 1917
84. M. S. Lazarev, Kürdistan ve Kürt Sorunu (19. yüzyılın 90'lı yılları-1917), Moskova, 1964 (Yayınlanmamış Türkçe çevirisi)
85. Malmîsanij & Lewendî, Mahmûd, (1989), *Li Kurdistana Bakur û li Tirkiyê; Rojnamegeriya Kurdi (1908-1981)*, JN Jîna Nû, Uppsala.
86. Malmîsanij, (1999), *Kürt Teaviün ve Terakki Cemiyeti ve Gazetesi*, Avesta Yay.
87. Malmisanij, Said-i Nursi ve Kürt Sorunu, Jina NO Yay., Uppsala, 1991
88. Malmisanij, Yüzyılımızın Başlannda Kürt Milliyetçiliği ve Dr. Abdullah Cevdet, Jina NO Yay., Uppsala, Mayıs 1986
89. Malmisanij-MahmOd Lewendi, Li Kurdistana Bakur O U Türkiye Rojnamegeriya Kurdi (1908-1981), Weşanen Jina NO, Uppsala, Adar 1989
90. Mustafa Nurettin, Gaziantep Savunması, Kastaş Yay., İstanbul, Mayıs 1989 .
91. Nikitin, B., (1991), *Kürtler, Sosyolojik ve Tarihi İnceleme*, Deng Yay.
92. Nikitin, Bazil Kürtler, Özgürlük Yolu Yay., Temmuz 1986
93. Örgeevren, A.Süreyya, (2002), *Şeyh Sait İsyantı ve Şark İstiklal Mahkemesi Vesikalar, Olaylar, Hatıralar*, Temel Yay..
94. Özgen, N., (1999), "Yerelin Otoritesi, Merkezin Demokrasisi: Şırnak/İdil'de Kalkınma Projesi Önerisi", *Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 1-1.
95. Rathmann, Lothar Berlin-Ba~dat, Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi, Belge Yay., İstanbul, Mayıs 1982
96. Roja NO (1943-1946). Tıpkı basımını yapan: çapxaneyaya Jina NO, Uppsala, Sibat 1986

- 97.Sasuni, Garo Kürt Ulusal Hareketleri ve Ermeni-Kürt İlişkileri (15. yy'dan Günümüze), Orfeus Yay., Stockholm, 1986
98. Sevgen, N., (1982), *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Türk Beylikleri, Osmanlı Belgeleri ile Kürt Türkleri Tarihi*, Yay. Haz.: Ş. Kaya Seferoğlu ve H. Kemal Türközü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.
- 99.Sönmez, Mustafa, (1992), *Doğu Anadolu'nun Hikayesi: Kürtler, Ekonomik ve Sosyal Tarih*, Arkadaş Yay., Ankara.
- 100.Süleyman Sabri Paşa, (1982), *Van Tarihi ve Kürt Türkleri Hakkında İncelemeler*, (yayına hazırlayan ve günümüz Türkçesine çeviren: Gamze Gayeoğlu) Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 3. Basım.
- 101.Süleyman Sabri Paşa, *Van Tarihi ve Kurt Türkleri*
- 102.Süleyman, Sabri Paşa, *Van Tarihi: Kürtler Hakkında Tetebuat*, 1928
- 103.Süphandağ, K., (2001), *Ağrı Direnişi ve Haydaranlılar*, Fırat Yay.
- 104.Şeker, Murat, *Güneydoğu Anadolu Projesi*, 1987 .
- 105.Şeliç, H., *Zaza Gerçeği*, Tarihsiz.
- 106.Şeref Han, *Şerefname, Kürt Tarihi*, 1971
- 107.Şerefhan, *Şerefname-Kürt Tarihi*, Hasat Yay., İstanbul, 1990
- 108.Talay, A., (1998), *Bizim Eller Van*, Van Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yay. No: 7.
- 109.Toker, M., (1998), *Şeyh Sait ve İsyantı*, Cumhuriyet Gazetesi Yay.
- 110.Toros, Aykut, *Türkiye'nin Etnik Yapısının Anadil Sorunlarına Göre*
- 111.Tuşalp, Erbil Zehir Yüklü Bulutlar- Halepçe'den Hakka- riye, Bilgi Yay., Ankara, Şubat 1989
- 112.Türkdoğan, O., (1998), *Güneydoğu Kimliği*, Alfa Yay.
- 113.Türkdoğan, Orhan, *Alevi-Bektaşî Kimliği*, 1995
- 114.Türkdoğan, Orhan, *Doğu Anadolu Bölgesinin Kalkınmasında Sosyo-Kültürel Faktörler, Doğu Anadolu'yu Kalkındırma Semineri*, 1967
- 115.Türkdoğan, Orhan, *Etnik Sosyoloji*, 1997
- 116.Türkdoğan, Orhan, *Niçin Milletleşme : Milli Kimliğin Yükselişi*, 1995
- 117.Üstün, K., (1990), *Devrim Şehidi Öğretmen Kubilay*, Çağdaş Yay.
- 118.van Bruinessen, M., (1992), "Kürt Toplumunu, Etnisite, Ulusçuluk ve Mülteci Sorunları", (içinde) *Kürtler: Güncel Bir Araştırma*, (der), Kreyenbroek-Sperl, Cep Kitapları.
- 119.van Bruinessen, M., (1999), "The Kurds and Islam". Working Paper no. 13, Islamic Area Studies Project, Tokyo, Japan, [slightly revised version of the article in *Islam des Kurdes (Les Annales de l'Autre Islam*, No.5). Paris: INALCO, 1998, pp. 13-35]
- 120.van Bruinessen, M., (tarihsiz) *Ağa Şeyh Devlet, Kürdistan'da Sosyal ve Politik Örgütlenme*, Öz-Ge Yay.
- 121.von Moltke, Helmuth *Türkiye Mektupları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1969

- 122.Wittek, Paul, Osmanlı imparatorluğunda Türk Aşiretlerinin Rolü,
Tarih Dergisi, 1963, Sayı: 17-18
- 123.Yaşın, Abdullah Bütün Yönleriyle Cizre, Yücel Matbaası, 1983
- 124.Yinanç, Refet, Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Güneydoğu
Anadolu
- 125.Zeki, M. Emin Kürdistan Tarihi, Komal Yay., İstanbul,
- 126.Zinnar Silopi, Doza Kürdistan, Stewr Basımevi, Nisan 1969